

ENERGIYA RESURSLARI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya
yo'nalishi 2-bosqich talabasi
Turdaliyeva Zarnigor va Olimjonova Feruza*

Annotatsiya. Energiya resurslari insoniyat hayotida muhim o'rin tutadi. Ular sanoatni rivojlantirish, transport tizimini yuritish, uy-joylarni isitish va kundalik ehtiyojlarni qondirishda asosiy manba hisoblanadi. Energiya bo'lmasa, zamonaviy hayotni tasavvur qilish qiyin. Energiya resurslari asosan ikki turga bo'linadi: qayta tiklanadigan va qayta tiklanmaydigan resurslar. Qayta tiklanmaydigan resurslarga neft, gaz, ko'mir kabi foydali qazilmalar kiradi. Ular millionlab yillar davomida shakllangan bo'lib, inson tomonidan tez sur'atlarda sarflanmoqda. Shu sababli bunday resurslar cheklangan hisoblanadi va kelajakda tugab qolish xavfi mavjud.

Kalit so'zlar: Energiya , resurslar , qayta tiklanadigan resurslar, qayta tiklanmaydigan resurslar, neft, gaz, ko'mir.

Annotation . Energy resources play an important role in human life. They are the main source for developing industry, operating transportation systems, heating homes, and meeting daily needs. It is difficult to imagine modern life without energy. Energy resources are mainly divided into two types: renewable and non-renewable resources. Non-renewable resources include natural resources such as oil, gas, and coal. They were formed over millions of years and are being consumed rapidly by humans. Therefore, such resources are considered limited and may run out in the future

Key words: energy, resources, renewable, non renewable, oil, gas, coal.

Аннотация . Энергетические ресурсы играют важную роль в жизни человечества. Они являются основным источником развития промышленности, функционирования транспортной системы, отопления жилья и удовлетворения повседневных потребностей. Трудно представить современную жизнь без энергии. Энергетические ресурсы в основном делятся на два вида: возобновляемые и невозобновляемые. К невозобновляемым ресурсам относятся такие полезные ископаемые, как нефть, газ и уголь. Они формировались на протяжении миллионов лет и быстро расходуются человеком. Поэтому такие ресурсы считаются ограниченными и могут исчерпаться в будущем.

Ключение слова: энергия , ресурсы , возобновляемый , невозобновляемый, нефть, газ, уголь.

Elektr energiyasi sanoatda turli-xil mexanizmlarni harakatga keltirish uchun va bevosita texnologik jaraenlarda, transport keng foydalaniladi. Zamonaviy aloqa

vositalarining - telegraf, telefon, radio, televideniya - ishlashi elektr energiyasidan foydalanishga asoslangan. Kibernetika, hisoblash mashinalari, koinot texnikasining taraqqiëti elektr energiyasiz taraqqiy etmas edi. Elektr energiyasining asosiy xususiyati shundan iboratki, uni uzoq masofalarga oson uzatish va boshqa energiya turlariga kam yo'qotishlar bilan o'zgartirish mumkin. Insoniyat keyingi vaqtlarda sun'iy yo'l bilan olinadigan quvvat, atmosferada sodir bo'laëtgan geofizik va geologik jaraënlar va hattoki koinotda sodir bo'laëtgan jaraënlar quvvati bilan taqqoslash o'rinli. SHunday qilib, energetika tushunchasini sun'iy tizim - insoniyat tomonidan yaratilgan tizim sarhadlari bilan chegaralanmasdan, sun'iy tizimlar bilan tabiiy tizimlarni o'zaro uzviy bog'liqlikda qarash kerak. Insoniyat tomonidan yaratilgan sun'iy tizimlar quvvati va tabiiy geofizik jaraënlar quvvatini quyidagi taqqoslashi keltirilgan. Quyosh yil davomida koinotga yirik miqdorda energiya nurlantiradi, ulardan yer yuzasiga 5(108 km² ga teng bo'lgan yerga taxminan 7,5(10¹⁷ kVt(soatga teng bo'lgan energiya yetib keladi. Energiya iste'moli tarkibidagi elektr energetikaning ulushi 1/3 qismini tashkil etadi va jahon elektr energetika tashkilotining ma'lumotga ko'ra XX asr oxirida bu ko'rsatkich ½ ni tashkil etishi kutilmoqda. Ko'pchilik birlamchi energiya manbalari, jumladan qazib

olinadiganlari quyosh energiyasini turli vaqt oraliq'ida o'zgarishi mahsulidir. Tabiatdagi mavjud birlamchi energiya manbalarini shartli ravishda ikki turga bo'lish mumkin: Qayta tiklanmaydigan va qayta tiklanuvchi energiya manbalari. Qayta tiklanmaydigan energiya manbalari - inson tomonidan energiya ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin bo'lgan modda va materiallarning tabiiy zaxirasi. Bunga yadro yoqilg'isi, ko'mir, neft, gaz misol bo'ladi. Qayta tiklanmaydigan energiya manbalari, qayta tiklanuvchan energiya manbalardan farqli o'laroq tabiatda bog'liq holda uchraydi va insonning maqsadli faoliyati natijisida ajratib olinadi.

Gidroenergikadan foydalanish rivojlanib boraëtgan mamlakatlarda kengaymoqda. To'rtinchi guruh davlatlariga Frantsiya, Bel'giya va Koreya

respublikasi kiradi va ularda ishlab chiqariladigan elektr energiyasining asosiy qismi AES ga to'g'ri keladi. Elektroenergetika oxirgi 50 yilda xalq xo'jaligining muhim va keskin rivojlanib boraётgan tarmog'iga aylandi. Dunyda oxirgi 50 yilda elektr energiyasini ishlab chiqarish quvvati 50 barobarga oshdi va jahon iqtisodiy o'sish darajasidan 2 martaga ko'paydi hamda bunda elektr energiyasining tannarxi 75 foizga kamaydi. Elektr energiyasi jahon turmush tarzini asosini, jumladan har qanday sanoat va boshqa ishlab chiqarishda ham hamda ko'p miqdorda kommunikasiya tizimlarini tashkil etmoqda.

Elektr energiyasi sistemasining kelajagi va hozirgi kuni Elektr energiyasi stantsiyasi elektr energiyasini o'tkazish uchun birgalikda ishlashi kerak bo'lgan sistemalarning tartibi o'zining hamma bo'limlarining sinxron operatsiyalarini quvvatlab turganida o'zaro bog'liqdir. Energiya stantsiyalari o'zaro ishlash turi bo'lib ko'pgina alohida bo'limlarni o'z ichiga oladi; har biri o'zining maydonida mustaqil bo'lib, mintaqaviy organlar orqali elektr energiyasi uchun talablarni ishonchli va iqtisodiy talabiga javob berish uchun boshqariladi. Bu tashkilotlar o'zaro bog'lanishlar sistemasini boshqarish uchun muvofiqlashtirishlari kerak va bu muvofiqlashtirishlar boshqarish printsiplarining erkin kelishuvidan birgalikda boshqarishning birlashtiruvchi shartlashishigacha turli shakllarni olishi mumkin.

Xulosa

Energiya resurslari insoniyat hayotida muhim o'rin tutadi. Ular sanoat, transport, qishloq xo'jaligi va kundalik turmushda keng qo'llaniladi. Energiya resurslari ikki turga bo'linadi: qayta tiklanadigan (quyosh, shamol, suv) va qayta tiklanmaydigan (neft, gaz, ko'mir). Qayta tiklanmaydigan resurslar tabiatda cheklangan bo'lib, ularni tejab ishlatish zarur. Qayta tiklanadigan energiya esa ekologik toza va kelajak uchun muhim hisoblanadi. Shuning uchun bugungi kunda energiya resurslaridan oqilona foydalanish va muqobil energiya manbalarini rivojlantirish katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Peter Rellero, Dinah Zike. Ecology. USA. 2005 (darslik)
2. William P.Cunningham, Mary Ann Cunningham. Principles of Environmental Science. New York. Mc Graw Hill education, 2017. Pp.308
3. Тўхтаев А.С. “Экология” Ўқув қўлланма. Тошкент 1998.
4. Эргашев А. “Умумий экология” дарслик Тошкент 2003.
5. Ergashev A., Ergashev T. “Ekologiya, Biosfera, va tabiatni muhofaza qilish”. Toshkent. 2005.
6. Xojanazarov O'.E., Muhamedjanova D. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. Toshkent. TDPU, 2016. (Darslik)
7. Xojanazarov O'.E., Yakubjanova Sh.T. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. Toshkent. TDPU, 2018. (O'quv qo'llanma).
8. Xojanazarov O'.E. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish – Toshkent. TDPU, 2020. (O'quv qo'llanma).